

РЕШЕНИЕ

№ 4752

гр. София, 18.03.2024 г.

В ИМЕТО НА НАРОДА

СОФИЙСКИ РАЙОНЕН СЪД, 85 СЪСТАВ, в публично заседание на двадесет и девети февруари през две хиляди двадесет и четвърта година в следния състав:

Председател: **ДЕСИСЛАВА Г. ИВАНОВА
ТОШЕВА**

при участието на секретаря **НАДЕЖДА АЛ. ИВАНОВА**
като разглежда докладваното от **ДЕСИСЛАВА Г. ИВАНОВА ТОШЕВА**
Гражданско дело № 20231110158591 по описа за 2023 година

Производството е образувано по искова молба на Н. Н. Х. срещу „****“ АД, с която са предявени при условията на обективно съединяване следните искове: евентуално съединени помежду си искове за прогласяване нищожност на клаузата на чл. 23 от Договор за паричен заем № ****/08.09.2020 г., предвиждаща заплащане на неустойка при непредоставяне на обезпечение, а именно: иск с правно основание чл. 26, ал. 1, пр. 1 ЗЗД – нищожност поради противоречие на закона /на чл. 10, ал. 1, чл. 11, ал. 1, т. 10 и чл. 19, ал. 4 ЗПК, включително и поради неравноправност – чл. 146, ал. 1 вр. чл. 143, ал. 2, т. 5 и т. 19 ЗЗП/; иск с правно основание чл. 26, ал. 1, пр. 2 ЗЗД вр. чл. 21, ал. 1 ЗПК – нищожност поради заобикаляне на закона /на чл. 33, ал. 1 ЗПК/; иск с правно основание чл. 26, ал. 1, пр. 3 ЗЗД – нищожност поради накърняване на добрите нрави, както и кумулативно съединен с тях частичен осъдителен иск с правна квалификация чл. 55, ал. 1, пр. 1 ЗЗД за осъждане на ответника да заплати на ищеца сумата от 5 лв. – част от вземане в общ размер на 216 лв., представляващо платена от него без основание сума въз основа на нищожната клауза, ведно със законната лихва от 26.10.2023 г. до окончателното плащане. Претендират се разноси.

Ищецът твърди, че е сключил с ответника Договор за паричен заем № ****/08.09.2020 г., по силата на който му е предоставена в заем сумата от 800 лв. за срок от 30 дни, като той се задължил да върне сума в общ размер на 824 лв. при уговорени ГЛП в размер на 36 % и ГПР в размер на 42.58 %. Сочи, че съгласно чл. 13 бил задължен да осигури обезпечение след сключването на договора, отговарящо на редица изисквания, като поради непредставянето на обезпечение му била начислена неустойка по чл. 23 в размер на 216 лв., платима разсрочено заедно с погасителните вноски, с което общият размер на

задълженията му по договора възлизал на 1 040 лв. Твърди, че е погасил изцяло задълженията си по договора. Намира неустоечната клауза за нищожна на основание чл. 146, ал. 1 ЗЗП, тъй като се касае за неравноправна клауза по смисъла на чл. 143, ал. 2, т. 5 и т. 19 ЗЗП, която не била индивидуално уговорена. Счита, че неустойката е необосновано висока. Излага, че по съществото си тя е скрита възнаградителната лихва, поради което посоченият в договора ГПР не съответства на действително прилагания, което представлява заблуждаваща търговска практика, която го е възпрепятствала да направи информиран избор дали да сключи договора, а също така води до нарушение на чл. 11, ал. 1, т. 10 ЗПК, като действително прилаганият размер на ГПР е в противоречие с установения в чл. 19, ал. 4 ЗПК максимален праг. Излага, че са нарушени изискванията на чл. 10, ал. 1 ЗПК относно оформлението на договора, като не са му предоставени копие от договора и общите условия, нито СЕФ. Сочи, че е налице заобикаляне на разпоредбата на чл. 33, ал. 1 ЗПК, поради което на основание чл. 21, ал. 1 ЗПК клаузата е нищожна. Намира я за нищожна и като накърняваща добрите нрави, защото неустойката излиза извън присъщите ѝ функции и е неясно какви точно вреди на кредитора би покрила. Възражава, че са налице пороци, обуславящи нищожност на целия договор, включително поради това, че възнаградителната лихва противоречи на добрите нрави, защото е в изключително висок размер, надвишаващ трикратния размер на законната лихва за необезпечени заеми. Счита, че дължи само чистата стойност на кредита, респ. платената сума по нищожната неустоечна клауза е недължимо платена.

В срока по чл. 131, ал. 1 ГПК ответникът е подал отговор на исковата молба, с който оспорва предявените искове като неоснователни. Излага подробни съображения, че договорът е сключен при спазване на всички законови изисквания, като не са налице релевираните основания за нищожност на договора и в частност – на процесната клауза. Твърди, че неустойка за непредоставяне на обезпечение не е начислявана на ищеца, респ. не е заплащана на дружеството.

С протоколно определение от 29.02.2024 г. е допуснато увеличение на размера на осъдителния иск до сумата от 10.80 лв., в която се изразява цялото вземане на ищеца.

Съдът, като обсъди събраните по делото доказателства поотделно и в тяхната съвкупност, намира от фактическа страна следното:

С Определение № 3310/22.01.2024 г. е обявено за безспорно сключването между страните на Договор № *****/08.09.2020 г. като договор за потребителски кредит, предоставен от разстояние, и предаване на заемната сума в размер на 800 лв. на ищеца.

От представения по делото договор се установява, че се касае за предоставяне на паричен заем под формата на кредитна линия, с общ размер на максимално разрешения лимит по кредитната линия /главницата, която може да бъде усвоена по време на 12-месечното действие на договора/ е 800 лв., като за всеки следващ транш е необходимо подаване на ново заявление за кредит и одобрение от кредитора и се съставя нов погасителен план. Уговорен е фиксиран ГЛП в размер на 36 % и ГПР в размер на 42.58 %. От представения СЕФ е видно, че при изчисляване на ГПР е взето под внимание, че

договорът ще е валиден за целия договорен период, като всяка страна ще изпълнява точно и в срок своите задължения, съответно няма да бъдат начислени разходи за събиране, лихва за забава и неустойки за неизпълнение на което и да е от задълженията по договора, като е усвоена максимална сума на кредита в размер на 824 лв. при срок на първи транш 30 дни и погасяване на главницата след 1 година. Общата сума, дължима от потребителя по първия отпуснат транш, възлиза на 824 лв. и тя следва да платена в срок от 30 дни съгласно погасителен план, представляващ неразделна част от договора.

Чл. 1, ал. 11 от договора съдържа задължение за потребителя да представи обезпечение – поръчител или банкова гаранция. Съгласно чл. 13, ал. 1 от договора, ако страните са договорили обезпечение, потребителят следва в срок до 3 дни от подписване на договора да осигури действието на трето физическо лице, изразяващо се в сключването на договор за поръчителство по чл. 138 и сл. ЗЗД с и в полза на кредитора, с което третото лице се задължава да отговаря за изпълнението на всички задължения на потребителя по договора за кредит, включително за погасяване на главница, лихви, неустойки и други обезщетения, такси и други, или да предостави банкова гаранция, съдържаща безусловно и неотменимо изявление на банката да заплати на кредитора всички задължения на потребителя по договора за кредит /включва главница, лихви, неустойки и други обезщетения, такси и други/ в срок от 1 работен ден, считано от датата, на която банката е получила писмено искане от страна на кредитора за заплащане на тези задължения, като срокът на валидност на банковата гаранция трябва да бъде най-малко 30 дни след падежа на последната вноска. Според чл. 13, ал. 2 от договора третото лице – поръчител и банковата гаранция трябва да отговарят на изискванията, посочени в общите условия, и се одобряват от кредитора, като одобрението се извършва единствено по преценка на кредитора.

Съгласно чл. 20 от общите условия поръчител може да е дееспособно физическо лице, навършило 21 години, притежаващо българско гражданство, с постоянно местоживее в България, с непрекъснати осигурителни права /социално и здравно осигуряване/ през последните 12 месеца преди датата на подаване на заявката за кредит, което полага труд по трудово/служебно правоотношение по безсрочен договор и не е в период на предизвестие за прекратяването му към датата на подаване на заявката за кредит, както и е получавало редовно възнаграждението си за последните 12 месеца преди подаване на заявката за кредит. Предвидено е, че конкретно физическо лице може да бъде поръчител само на един потребител, както и че кредиторът има право в зависимост от конкретния случай и/или кредитен продукт да въвежда и допълнителни изисквания към поръчителя. Поръчителят трябва да отговаря и на следните допълнителни изисквания и да предостави следните документи: минимален осигурителен брутен доход – 1 500 лв.; валидно трудово или служебно правоотношение при последен работодател – минимум 6 месеца; липса на записи в ЦКР относно просрочия, под наблюдение, загуба и т.н.; да не е поръчител по съществуващ кредит, в която и да е банка или небанкова финансова институция; да не е настоящ потребител на кредитора; да предостави службена бележка за доход от работодателя за 6 месеца назад, считано от датата на предоставянето ѝ пред кредитора. Предвидено е, че

третото лице – поръчител подлежи на предварителна проверка и одобрение от страна на кредитора с оглед спазване на изискванията и неговата възможност да изплати обезпеченото вземане, като одобрението се извършва по преценка на кредитора. Съгласно чл. 21 от общите условия одобреното трето лице – поръчител в 3-дневен срок от получаване на сумата по кредита следва да сключи договор за поръчителство по чл. 138 и сл. ЗЗД с и в полза на кредитора, с който се задължава да отговаря за изпълнението на всички задължения на потребителя по договора за кредит, включително за погасяване на главница, лихви, неустойки и други обезщетения, такси и други, като със сключването на договора за поръчителство задължението на потребителя за осигуряване на обезпечение се счита за изпълнено.

Според чл. 22, ал. 1 от общите условия банковата гаранция следва да бъде издадена в полза на кредитора от лицензирана банка със седалище в Република България или от банка на трета държава, лицензирана да извършва дейност на територията на Република България чрез клон, или от банка, лицензирана в държава – членка, която извършва дейност на територията на Република България директно или чрез клон при условията на взаимно признаване, и съдържаща безусловно и неотменимо изявление на банката да заплати на кредитора всички задължения на потребителя по договора за кредит в срок от 1 работен ден, считано от датата, на която банката е получила писмено искане от страна на кредитора за заплащане на тези задължения, като срокът на валидност на банковата гаранция трябва да е най-малко 30 дни след падежа на последната вноска.

Съгласно чл. 23, ал. 1 от договора, ако потребителят не изпълни задължението си, дължи на кредитора неустойка в размер на 0.9 % от стойността на усвоената по кредита сума за всеки ден, през който не е предоставено договореното обезпечение, като страните се съгласяват, че неизпълнението на задължението причинява на кредитора вреди в размера на договорената неустойка, доколкото оценката на кредитоспособността на потребителя и одобрението на кредита са базирани на предположението, че последният ще предостави в срок договореното обезпечение. Според чл. 23, ал. 2 от договора при настъпване дължимост на неустойката потребителят ще я заплаща периодично заедно с всяка погасителна вноска.

В погасителния план е посочено, че общо дължимата сума по кредита, включваща главница, лихва и неустойка, когато не е осигурено обезпечение за един лихвен период, възлиза на 1 040 лв., а датата на вноската по първи транш е 08.10.2020 г.

От заключението на съдебно-счетоводната експертиза, което съдът кредитира като обективно и компетентно изготвено, се изяснява следното: Единственият разход, който е включен при изчисляване на ГПР по кредита, е договорната лихва. Размерът на ГПР при отчитане на усвоената сума от 800 лв., договорната лихва от 24 лв. и срока от 30 дни възлиза на 42.58 %, а ако при изчисляването на ГПР се вземе предвид и неустойката за непредоставяне на обезпечение в размер на 216 лв., размерът на ГПР възлиза на 2 229.81 %. На 12.09.2020 г. ищецът е платил на ответника сума в размер на 813.20 лв. за предсрочно погасяване на задълженията по договора, която дружеството е отнесло за погасяване на следните задължения: 800 лв. – главница; 2.40 лв. – лихва; 10.80 лв. – неустойка.

При така установената фактическа обстановка съдът формира следните правни изводи:

Предявени са при условията на обективно съединяване искове за прогласяване за нищожна на няколко различни основания на неустоечна клауза от договор за заем и кумулативно съединен с тях иск за връщане на платената парична сума въз основа на нищожната неустоечна клауза. Съобразявайки съдебната практика /например Решение № 97/08.02.2013 г. по т. д. № 196/2011 г. на ВКС, I ТО, и Решение № 199/12.07.2016 г. по гр. д. № 583/2016 г. на ВКС, IV ГО/, съдът приема с оглед основанията на всеки един от исквете за установяване нищожност на неустоечната клауза, че същите следва да се разгледат при условията на евентуалност, като те подлежат на разглеждане в поредността, произтичаща от естеството на въведеното основание – от най-тежкото към най-лекото. Ето защо първо следва да бъде разгледан искът с правно основание чл. 26, ал. 1, пр. 1 ЗЗД за прогласяване нищожност на клаузата поради противоречие на закона /в случая – поради противоречие на чл. 10, ал. 1, чл. 11, ал. 1, т. 10 и чл. 19, ал. 4 ЗПК, както и поради неравноправност по смисъла на чл. 143, ал. 2, т. 5 и т. 19 ЗЗП/ и само в случай на неговото отхвърляне следва да бъдат разгледани последователно исквете за прогласяване нищожност на същата на другите релевирани основания за нищожност.

По иска с правно основание чл. 26, ал. 1, пр. 1 ЗЗД:

По този иск в доказателствена тежест на ищеца е да установи следните обстоятелства: сключването между страните на Договор № ****/08.09.2020 г. и неговото съдържание; твърдяното противоречие на закона.

Съдът намира, че сключеният между страните Договор № ****/08.09.2020 г. за потребителски кредит под формата на кредитна линия, предоставен от разстояние, попада в обхвата на чл. 9, ал. 1 ЗПК и има характеристика на потребителски договор, тъй като заемателят е потребител по смисъла на чл. 9, ал. 3 ЗПК и § 13, т. 1 ДР ЗЗП. Следователно за него се прилагат защитата по ЗПК и разпоредбите на чл. 143 и чл. 146 ЗЗП.

В случая съдът намира, че т. нар. „неустойка“ по чл. 23 от договора в действителност представлява скрита възнаградителна лихва, приложима за периода, през който кредитът е необезпечен. В тази връзка съдът съобрази, че са поставени неизпълними изисквания към обезпечението, което кредитополучателят следва да предостави, които ако той би бил в състояние да изпълни, би потърсил кредитиране от друг вид финансова институция. Очевидно единствената цел на тези прекомерни изисквания, по отношение на които е предвидена възможност кредиторът да прибавя по свое усмотрение и допълнителни изисквания, непосочени в договора и в общите условия, е потребителят да бъде поставен във фактическа невъзможност да предостави /при това в толкова кратък срок/ обезпечение, удовлетворяващо кредитора, и последният да се облагодетелства, като получи т. нар. „неустойка“, която в действителност представлява негова сигурна печалба по отпуснатия кредит. Допълнителен аргумент е и обстоятелството, че одобрението на евентуално предоставеното от потребителя обезпечение не зависи от изпълнението на обективни и изчерпателно посочени в договора и общите условия изисквания, а е предоставено изцяло на

субективната преценка на кредитора /чл. 13, ал. 2, изр. последно от договора/. Това се потвърждава и от факта, че задължението за „неустойка“ е изначално включено в погасителния план, т.е. то представлява за кредитора очакван приход по кредита. Ето защо съдът намира, че „неустойката“, имаща в действителност характер на скрита възнаградителна лихва, представлява за кредитополучателя разход по договора за кредит, който следва да бъде включен при изчисляването на ГПР като индикатор за общото осъщаване на договора за кредит /аргумент от чл. 19, ал. 1 и ал. 2 ЗПК/. Този извод следва от дефинитивната разпоредба на § 1, т. 1 ДР ЗПК, според която „общ разход по кредита за потребителя“ са всички разходи по кредита, включително лихви, комисиони, такси, възнаграждение за кредитни посредници и всички други видове разходи, пряко свързани с договора за потребителски кредит, които са известни на кредитора и които потребителят трябва да заплати, включително разходите за допълнителни услуги, свързани с договора за кредит, и по-специално застрахователните премии в случаите, когато сключването на договора за услуга е задължително условие за получаване на кредита, или в случаите, когато предоставянето на кредита е в резултат на прилагането на търговски клаузи и условия.

В случая от СЕФ и от заключението на съдебно-счетоводната експертиза следва, че посоченият в договора ГПР не включва всички действителни разходи – включва само възнаградителната лихва, но не и „неустойката“ по чл. 23 от договора. Поради това съдът намира, че е налице противоречие на сключения договор с императивната разпоредба на чл. 11, ал. 1, т. 10 ЗПК. Тази част от сделката е особено съществена за интересите на потребителя, тъй като целта на уредбата на ГПР е чрез императивни норми да се уеднакви изчисляването и посочването му в договора и това да служи за сравнение на кредитните продукти, да ориентира икономическия избор на потребителя и *** позволи да прецени обхвата на поетите от него задължения. Затова и неяснотите, вътрешното противоречие или подвеждащото оповестяване на това изискуемо съдържание законодателят урежда като порок от толкова висока степен, че изключва валидността на договарянето /чл. 22 ЗПК/.

На следващо място, от заключението на съдебно-счетоводната експертиза е видно, че действителният размер на ГПР, определен при съобразяване на неустойката по чл. 23 от договора, надвишава /при това – многократно/ допустимия от чл. 19, ал. 4 ЗПК максимален размер на ГПР.

Гореизложеното е достатъчно за обосноваване на извод, че целият договор е нищожен поради противоречие на закона – на чл. 11, ал. 1, т. 10 и чл. 19, ал. 4 ЗПК. При това положение е нищожна и процесната клауза. Следователно е безпредметно обсъждането на другите релевиращи от ищеца основания за нищожност по смисъла на чл. 26, ал. 1, пр. 1 ЗЗД, респ. не са налице условията за разглеждане на евентуалните искове за прогласяване нищожността на другите основания.

По иска с правно основание чл. 55, ал. 1, пр. 1 ЗЗД:

За неговата основателност в доказателствена тежест на ищеца е да установи извършена от него в полза на ответника престация на определено благо – парична сума в

общ размер на 10.80 лв., платена като неустойка по чл. 23 от договора, и получаване на сумата от ответника, а в тежест на дружеството при установяване на горните факти е да докаже наличието на правно основание за получаване на процесната сума.

В случая по делото е спорно начисляването от ответника и плащането от ищеца на неустойка за непредоставяне на обезпечение по договора, но извършването на такова плащане и получаване на сумата от кредитора се установяват категорично от заключението на съдебно-счетоводната експертиза. Щом процесната клауза е нищожна, то плащането въз основа на нея на неустойка в размер на 10.80 лв. е извършено при начална липса на основание, поради което тази сума следва да бъде възстановена на потребителя, ведно със законната лихва от 26.10.2023 г. до окончателното плащане.

По разноските:

На основание чл. 78, ал. 1 ГПК на ищеца се дължат разноските по делото, възлизащи на сумата от 400 лв., както следва: 100 лв. – заплатена държавна такса; 300 лв. – депозит за вещо лице.

Претенцията на процесуалния представител на ищеца за присъждане на адвокатско възнаграждение за оказана безплатна правна помощ подлежи на отхвърляне. Достатъчно за уважаване на искането по чл. 38, ал. 2 ЗАдв е: правна помощ по делото да е осъществена без данни за договорен в тежест на доверителя размер на възнаграждението по чл. 36, ал. 2 ЗАдв; заявление, че предоставената правна помощ е договорена като безвъзмездна, и липса на данни, които да го опровергават; отговорност на насрещната страна за разноски съобразно правилата на чл. 78 ГПК /в този смисъл – Определение № 515/02.10.2015 г. по ч. т. д. № 2340/2015 г. на ВКС, I ТО/. Договарянето на правната помощ като безплатна не се презюмира, а следва да бъде установено от данните по делото, като липсата на писмен договор не е пречка да бъде удостоверено в процеса постигнатото съгласие, че учредената с пълномощното процесуална представителна власт за адвокатска защита ще бъде предоставена безплатно. По настоящото дело не е представен договор за правна защита и съдействие, а единствено пълномощно от ищеца за Еднолично адвокатско дружество „****“, в което обаче липсва такова удостоверяване. Липсва какъвто и да е друг документ, че правната помощ е договорена като безвъзмездна за ищеца, а е налице единствено изявление на самия процесуален представител в този смисъл, което обаче не е подкрепено от изявление на доверителя. При това положение съдът намира, че в случая липсват данни адвокатската помощ да е осъществена безплатно, поради което не е налице основание за осъждане на ответника да заплати на процесуалния представител на ищеца адвокатско възнаграждение по реда на чл. 38, ал. 2 ЗАдв.

Така мотивиран, съдът

РЕШИ:

ПРИЗНАВА ЗА УСТАНОВЕНО по иск, предявен от Н. Н. Х., ЕГН *****, с адрес: ****, срещу „****“ АД, ЕИК ****, със седалище и адрес на управление: ****, че клаузата на

чл. 23 от Договор № ****/08.09.2020 г. за потребителски кредит под формата на кредитна линия, предоставен от разстояние, е нищожна на основание чл. 26, ал. 1, пр. 1 ЗЗД – поради противоречие с чл. 11, ал. 1, т. 10 и чл. 19, ал. 4 ЗПК.

ОСЪЖДА „****“ АД, ЕИК ****, със седалище и адрес на управление: ****, да заплати на Н. Н. Х., ЕГН *****, с адрес: ****, на основание чл. 55, ал. 1, пр. 1 ЗЗД сумата от **10.80 лв.** – платена без основание сума въз основа на нищожната клауза, ведно със законната лихва от 26.10.2023 г. до окончателното плащане, както и на основание чл. 78, ал. 1 ГПК сумата от **400 лв.** – разноси по делото.

Решението подлежи на обжалване пред Софийски градски съд в 2-седмичен срок от връчването му на страните.

Съдия при Софийски районен съд: _____